

УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ
ФАКУЛТЕТ МЕДИЦИНСКИХ НАУКА
НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ

УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ
ФАКУЛТЕТ МЕДИЦИНСКИХ НАУКА
У КРАГУЈЕВЦУ

ПРИМЉЕНО:		18.06.19
Оријед:	број:	Прегледано:
01	7668/4-4	

**ОДЛУКА ВЕЋА ЗА МЕДИЦИНСКЕ НАУКЕ УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ О
ФОРМИРАЊУ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ЗАВРШЕНЕ
ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ**

На седници Већа за медицинске науке Универзитета у Крагујевцу, одржаној 14.05.2019. године, одлуком бр. IV-03-385/22, формирана је Комисија за оцену и одбрану завршене докторске дисертације под називом „Процена психосоцијалне димензије квалитета живота болесница са операбилним карцином дојке” кандидата др Сање Костић, у следећем саставу:

1. **Проф. др Драгана Ристић Игњатовић**, редовни професор Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област Психијатрија, председник;
2. **Проф. др Биљана Миличић**, ванредни професор Стоматолошког факултета Универзитета у Београду за ужу научну област Медицинска статистика и информатика, члан;
3. **Доц. др Снежана Радовановић**, доцент Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област Социјална медицина, члан;

Комисија је прегледала и проучила докторску дисертацију Сање В. Костић и подноси Наставно-научном већу следећи

ИЗВЕШТАЈ

2.1. Значај и допринос докторске дисертације са становишта актуелног стања у одређеној научној области

Докторска дисертација кандидата др Сање В. Костић под називом „Процена психосоцијалне димензије квалитета живота болесница са операбилним карцином

дојке”, урађена је под менторством проф. др Сање Коцић, ванредног професора Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област Социјална медицина и проф. др Ружице Козомаре, редовног професора Медицинског факултета Војномедицинске академије у Београду за ужу научну област Оториноларингологија и максиларнофацијална хирургија. Наведена докторска дисертација представља оригиналну научну студију која је истраживала утицај болести на психосоцијални аспект квалитета живота жена са операбилним карциномом дојке.

Концепт квалитета живота укључује когнитивне и емоционалне перцепције које особа има о себи и свету. Будући да различити људи различито оцењују сличне животне прилике, нема једнозначне дефиниције квалитета живота, али се зна да концепт квалитета живота имплицира функционални статус појединца и позитивни осећај благостања.

Подаци из литературе и клиничког рада указују на велики психосоцијални стрес који пацијенткиње доживе након дијагностиковања карцинома дојке. Уколико се лечење започне хирушком интервенцијом, следи специфично онколошко лечење. Без обзира на вид даљег системског (хемиотерапија, хормонотерапија или биолошка терапија) или локалног лечења (радиотерапија), све пацијенткиње пролазе кроз период страха, анксиозности и одређеног степена депресије, што све може утицати на квалитет живота.

Познато је да разлика у психолошком реаговању је израженија у групи жена млађе животне доби (до 49 г.) у односу на жене старије животне доби (50 и више г.), јер млађе жене балансирају између посла, породице и социјалних обавеза. Иначе, жена је у фертилном периоду од 15-49 године живота, а животна доб се издваја као важан чинилац. Са друге стране, симптоми попут бола, несанице и умора повезују се са одређеним степеном депресије. Оперативно лечење, пре свега мастектомија више него квадрантектимија (одстрањење дела дојке) има негативан утицај на сопствену слику о телу, сексуалне односе као и социјалне активности. На основу наведеног, можемо рећи да дијагноза карцинома дојке представља један од предиктора депресије, јер и врста оперативног лечења доводи до умањења квалитета живота и до тешкоћа у социјалном функционисању.

Наведени психички аспект може имати утицај на свакодневне животне односе, односно креирати социјални као и радни аспект појединца. Полазећи од чињенице да „социјално здравље означава способност успостављања и одржавања социјалних

контаката са људима“, социјални аспект квалитета живота би подразумевао квалитет, врсту и учесталост социјалних интеракција у породичној, радној и широј друштвеној средини. Брачни статус, подршка породице и пријатеља, образовање, занимање као и финансијска ситуација, представљају следећи миље фактора са великим утицајем на квалитет живота.

Упознавањем са одређеним елементима квалитета живота жена, као и социодемографским карактеристикама, можемо у значајној мери утицати на превенцију или смањење психосоцијалног стреса након дијагностиковања и оперативног лечења карцинома дојке, пре свега кроз пружање интензивније психосоцијалне подршке. Имајући у виду да је информација о присуству малигне болести и потреба за комплексним лечењем често повезана са симптомима депресије, истраживањем је обухваћено и праћење депресивне симптоматологије код ових пацијенткиња пре и након хирушког лечења. У нашим условима мало је истраживања из ове области а уколико и постоје, уопштено су квалитативна или на експлоративном нивоу.

Из свега горе наведеног, Комисија закључује да је приложена докторска дисертација оригинални допринос у области јавног здравља.

2.2. Оцена да је урађена докторска дисертација резултат оригиналног научног рада кандидата у одређеној научној области

Прегледом литературе и увидом у биомедицинске базе података „PubMed“, „Medline“, „COBSON“, „SCIndeks“, помоћу кључних речи „breast cancer“, „quality of life“, „breast surgery“, „impact of age“, „depression“, комисија констатује да докторска дисертација кандидата др Сање В. Костић, под насловом „**Процена психосоцијалне димензије квалитета живота болесница са операбилним карцином дојке**“, представља резултат оригиналног научног рада.

2.3. Преглед остварених резултата рада кандидата у одређеној научној области

А. Лични подаци

Сања В. Костић (девојачко Марковић), рођена је 02. августа 1971. године у Крагујевцу, где је завршила основну школу и гимназију. На Медицинском факултету у Београду дипломирала је 1998. године са просечном оценом 8,89. По завршетку општег

лекарског стажа, специјализацију из области Интерна медицина завршила је 2003. године на Медицинском факултету у Београду са одличним успехом (5). Субспецијалистички рад на тему „Праћење варијабилности срчане фреквенце болесница са карциномом дојке лечених антрациклинским протоколом“, одбранила је јануара 2015. године на Медицинском факултету у Београду и стекла звање интерниста онколог.

Од 22.11.1999. г. запослена је на неодређено време у Служби онкологије Клиничко болничког центра Бежанијска коса у Београду; позиција-шеф Одсека дијагностичко-терапијских конзилијума на Одељењу медикалне онкологије на Клиници за онкологију КБЦ Бежанијска коса.

Члан је Лекарске коморе Србије, Српског лекарског друштва, Удружења медикалних онколога Србије (УМОС) и Европског удружења онколога (ЕСМО).

Б. Списак објављених радова (прописани минимални услов за одбрану докторске дисертације)

Кандидат је аутор и коаутор више оригиналних научних радова и први аутор у радовима објављеним у часописима индексираним на SCI листи, чиме је испунила услов за одбрану докторске дисертације.

Списак радова:

1. **Kostic S**, Murtezani Z, Andric Z, Ivanovic N, Kozomara Z, Kostic M, Milicic V, Kocic S. Assessment of age-related influences on the quality of life of breast cancer patients before and after surgical treatment. *Vojnosanit Pregl.* 2020;77(9): doi: 10.2298/VSP180629155K.
2. **Kostic S**, Kovcin V, Granic M, Jevdic D, Stanisavljevic N. Disconnection of chamber and catheter as a complication of central venous catheter type port-a-cath. *Med Oncol.* 2011;28:1176-9.
3. Filipović B, Kovacevic N, Randjelovic T, **Kostic S**, Filipovic B. Nutritional status in hospitalized patients in the department of gastroenterohepatology. *Hepato-Gastroenterology.* 2011;58:1-6.
4. Ilić TV, Stanković S, Ilić NV, **Kostić SV**, Djajić V, Kovačević AD. Neurophysiological evaluation of patients with degenerative disease of cervical spine. *Vojnosanit Pregl.* 2011;68(3):241-7.

5. Andrić Z, Randjelovic T, Kovčein V, Gutović J, Crevar S, Murtezani Z, **Kostić S**. Evaluation of the efficacy and toxicity of protocol cisplatin, 5-fluorouracil, leucovorin. Compared to protocol fluorouracil, doxorubicin and mitomycin C in locally advanced and metastatic gastric cancer. *Srp Arh Celok Lek.* 2012;140(5-6):305-12.
6. Šipetić-Grujičić SB, Murtezani ZH, Nešković-Kostadinović ZB, Marinković JM, Kovčein VN, Andrić ZG, **Kostić SV**, Ratkov IS, Maksimović JM. Multivariate analysis of prognostic factors in male breast cancer in Serbia. *Asian Pac J Cancer Prev.* 2014; 15(7):3233-8.
7. Granic M, Zdravkovic D, Krstajic S, **Kostic S**, Simic A, Sarac M, Ivanovic N, Radovanovic D, Dikic S, Kovcin V. Totally implantable central venous catheters of the port-a-cath type: complications due to its use in the treatment of cancer patients. *J BUON.* 2014; 19(3):842-6.
8. Andric Z, Randjelovic T, Svorcan P, Kovcin V, Murtezani Z, Zdravkovic D, Zdravkovic M, Loncar Z, Crevar S, Bjekić J, Radovanovic D, Kostic S, Tomasevic Z, Kisic D. Revisiting effect of the chemotherapy with 5-fluorouracil in patients with gastric cancer. *Wulfenia Journal.* 2014; 21(5): 267-85.

2.4. Оцена о испуњености обима и квалитета у односу на пријављену тему

Урађено истраживање је у потпуности у складу са пријављеном темом докторске дисертације. Циљеви истраживања и примењена методологија истраживања идентични су са одобреним у пријави тезе. Докторска дисертација садржи следећа поглавља: Увод, Хипотезе и циљеви истраживања, Материјал и методе, Резултати, Дискусија, Закључак, Литература и Прилог. Рад садржи 25 графикона и 71 табелу. У поглављу „Литература“ цитирано је 283 библиографских јединица из иностраних и домаћих стручних публикација.

У **УВОДНОМ ДЕЛУ** аутор је јасно и прецизно изнео расположиве податке о значају квалитета живота код пацијенткиња са карцином дојке, методама лечења, утицају социоекономских фактора и депресијена квалитет живота. Посебан акценат је стављен на значај истраживања потреба за психосоцијалном подршком код пацијенткиња са карциномом дојке.

У делу **ХИПОТЕЗЕ И ЦИЉЕВИ ИСТРАЖИВАЊА** описани су главни циљеви и хипотезе истраживања. Главни циљеви истраживања су били:

1. Утицај социоекономских фактора на квалитет живота жена са карциномом дојке пре и након хирушког лечења.
2. Утврђивање разлика у квалитету живота жена са карциномом дојке пре и након хирушког лечења.
3. Утврђивање разлика у квалитету живота између жена старосне доби до 49. године живота и жена старосне доби 50 и више година са карциномом дојке пре и након хирушког лечења.
4. Одређивање повезаности квалитета живота и степена депресије код жена са карциномом дојке пре и након хирушког лечења.
5. Утврђивање потреба за психосоцијалном подршком код жена са карциномом дојке.

Постављене су следеће хипотезе:

1. Жене након хирушког лечења карцинома дојке имају лошији (нижи) квалитет живота како у домену субјективног и објективног квалитета живота, тако и у домену степена реализације животних потреба, у односу на квалитет живота пре хирушког лечења.
2. Код жена са операбилним карциномом дојке након хирушке интервенције нарушен је квалитет живота у домену социјалног функционисања.
3. Код жена са операбилним карциномом дојке након хирушке интервенције нарушен је психички домен квалитета живота.
4. Депресивна симптоматологија је предиктор нижег квалитета живота жена са операбилним карциномом дојке, како пре тако и након хирушког лечења.
5. Боља социјална подршка побољшава квалитет живота и смањује степен депресије пре и након хирушког лечења жена са карциномом дојке.
6. Постоје разлике у квалитету живота жена млађе и старије животне доби са операбилним карциномом дојке.
7. Хирушко лечење доприноси смањењу квалитета живота и повећава депресију код пацијенткиња са карциномом дојке.

МАТЕРИЈАЛ И МЕТОДЕ ИСТРАЖИВАЊА су идентични са наведеним у пријави тезе докторске дисертације. Кандидат је прецизно описао дизајн студије, испитивану популацију, испитиване варијабле и статистичку обраду података.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА су детаљно и јасно приказани помоћу 25 графикана и 71 табеле. Статистичка обрада и анализа одрађена је у статистичком пакету SPSS 20.0 (IBM Corp. Released 2011. IBM SPSS Statistics for Windows, Version 20.0. Armonk, NY, IBM Corp.). Табеларно и графичко представљање урађено је у Excel програму.

У поглављу **ДИСКУСИЈА** анализирани су добијени резултати и упоређивани са литералним подацима из ове области. Добијени резултати су дискутовани у контексту сличних али и различитих података о утицају социоекономских фактора на квалитет живота пацијенткиња са операбилним карцином дојке, као и утицају животне доби и депресије на квалитет живота ових пацијенткиња пре и након хирушког лечења. Наведени су резултати из најзначајних научних радова а коришћена литература је адекватна по обиму, садржају и релевантности. Цитирано је 283 библиографских јединица из иностранх и домаћих стручних публикација.

2.5. Научни резултати докторске дисертације

Најзначајнији резултати истраживања су садржани у следећим закључцима:

1. Пре и након хирушког лечења, утврђено је да постоји статистички значајна разлика по свакој варијабли квалитета живота, независно од партнерског односа.
2. Пре и након хирушког лечења, постоји значајна статистичка разлика између групе религиозних и атеиста по скору депресивности (BDI) и емоционалној функцији после хирушке интервенције.
3. Процењом квалитета живота применом EORTC QLQ-C30 упитника, након хирушког лечења, утврђено је да постоји статистички значајна промена у свакој димензији квалитета живота а највећи пад је у димензијама когнитивне и социјалне функције.
4. Процењом квалитета живота применом QLQ-BR23 упитника, утврђено је да су након хирушког лечења све разлике статистички значајне, осим димензија мучнина и повраћање, отежано дисање и затвор.

5. У овој студији, према процени квалитета живота поQLQ-BR23 упитнику, показана је статистички значајна промена квалитета живота у доменима слике тела, сексуалног функционисања и уживања, перцепције будућности, системских нежељених ефеката, симптома дојке и рамена. Просечне вредности у скоровима квалитета живота се смањују код слике тела, сексуалне функције и задовољства и будуће перспективе, док постоји пораст просечних вредности код симптома дојке и руке. Јединоузнемиреност због губитка косе нема статистичку значајност.
6. На основу добијених резултата утврђено је да је разлика значајна по брачном статусу, животу са партнером, броју деце, нивоу образовања, радном статусу и приходима у односу на старосне групе(≤ 49 и $50+$). Статистичком анализом је утврђено да постоји значајна разлика по начину дијагностиковања тумора (код старијих учесталији самопреглед) као и да млађе пацијенткиње значајно чешће узимају активну улогу у селектовању типа интервенције.
7. Постоје статистички значајне разлике између старосних група по доменима квалитета живота специфичним за карцином и доменима специфичним за карцином дојке.
8. Хирушко лечење пацијенткиња са карциномом дојке утиче на промену свих категорија квалитета живота независно од старосне доби, а нарочито у физичком и психолошком домену који иначе захтевају посебну пажњу и мултидисциплинаран приступ лечењу жена са карциномом дојке.
9. Анализа резултата скорa депресивности пре и након хирушке интервенције, показала је да је просечна вредност скорa BDI након хирушке интервенције готово два пута повећана и да је ова разлика статистички значајна.
10. Корелационом анализом је утврђено да постоје значајне корелације између скорa депресивности и димензија квалитета живота, осим када је у питању опстипација, дијареја и сексуална функција после хирушке интервенције, симптоми груди и руке пре интервенције, као и нелагода због губитка косе пре и после хирушке интервенције.
11. Утицај живота са партнером на депресију и квалитет живота пре и после хирушке интервенције, показао је да нема статистички значајних разлика између група.
12. Анализирајући утицај образовања на депресију и квалитет живота пре и после хирушке интервенције, утврђено је да нема значајних разлика између образовних група по квалитету живота. Што се тиче депресивности, нема статистички значајне разлике између

образовних група како пре тако и након хирушке интервенције. Постоји статистичка значајност скорa депресивности пре и после хирушке интервенције у свакој образовној групи посебно.

13. Истраживањем утицаја прихода на квалитет живота и депресивност пре и након хирушке интервенције, утврђено је да нема статистички значајних разлика између група. Утврђено је и да се квалитет живота значајно мењао у оквиру сваке групе посебно.

14. Анализа BDI пре и након хирушке интервенције је урађена у односу на карактеристике пацијената и значајна разлика нађена је једино у односу на радни статус пацијената.

15. Анализирајући BDI пре и након хирушке интервенције између старосних група (≤ 49 и $50+$) види се да је разлика статистички значајна, када је у питању промена вредности BDI по испитиваним групама. Али, не постоји значајна разлика између испитиваних група по BDI пре хирушке интервенције, након хирушке интервенције, као ни по промени BDI.

16. Анализирајући утицај религиозности на депресивност и квалитета живота пре и након хирушке интервенције, утврђено је да постоји значајна статистичка разлика између испитиваних група по BDI и емоционалној функцији после хирушке интервенције. Али, интересантно је да су разлике пре-после у свакој димензији посебно значајне у групи религиозних, док су у групи атеиста значајне само када је у питању обављање дужности и когниција.

17. По питању опште информисаности испитаница о болести, постоји значајна статистичка разлика између старосних група по начину дијагностиковања тумора, активној улози у селектовању типа интервенције, по броју посета и ранијем стресном искуству.

18. Утврђено је да постоји значајна разлика у промени испитиваних параметара у свакој испитиваној групи посебно у погледу учествовања у раду Саветовалишта за карцином дојке, као и код варијабле која испитује мишљење да ли би стручно лице требало да разговара са члановима породице о неопходности пружања емотивне и других видова подршке у односу на квалитет живота пре и након операције. Међугрупним поређењима утврђено је да постоје значајне разлике у општем здравственом стању, физичкој и социјалној функцији пре хирушке интервенције.

19. Мишљење да је неопходно постојање стручне помоћи телефоном 24 часа у односу на квалитет живота пре и после хирушке интервенције, указује на статистички значајну

повезаност са општим здравственим стањем и социјалним функционисањем пре хирушке интервенције.

20. На основу добијених резултата утврђено је да постоји значајна корелација између броја посета и губитка апетита и узнемирености због губитка косе

2.6. Применљивост и корисност резултата у теорији и пракси

На основу наведеног, Комисија оцењује да ова докторска дисертација даје нова и значајна сазнања о утицају социоекономских фактора на квалитет живота пацијенткиња са операбилним карциномом дојке, утицају животне доби на квалитет живота пре и након хирушког лечења, као и повезаности квалитета живота и степена депресије ових пацијенткиња. Значај ове дисертације је у томе што је на основу изнетих резултата утврђена потреба за одређеним видовима психосоцијалне подршке жена са карциномом дојке.

Наши резултати показују да је већина пацијенткиња информисана о карциному дојке и упозната са постојањем Саветовалишта, у чијем би раду и учествовала. Нешто мање од половине сматра да стручно лице треба да разговара са члановима породице о неопходности пружања емотивне и других видова подршке. Највећи проценат пацијенткиња је имао адекватно саопштење о дијагнози, као и доступност информација на питања од стране лекара. Половина је имала активну улогу у селектовању типа интервенције, а више од половине је имало потребу за постојањем Саветовалишта за исхрану и помоћ телефоном. Код пацијенткиња које су оперативно лечене због карцинома дојке, крајњи циљ побољшања и практичне употребе едукацијских програма јесте изједначавање степена квалитета живота у постоперативном са преоперативним степеном квалитета живота.

Што се тиче животне доби, показано је да постоји значајна статистичка разлика између старосних група по начину дијагностиковања тумора, активној улози у селектовању типа хирушке интервенције, по броју посета и ранијем стресном искуству. Мишљење да је неопходно постојање стручне помоћи телефоном 24 часа у односу на квалитет живота пре и након хирушке интервенције, указује на статистички значајну повезаност са општим здравственим стањем и социјалним функционисањем пре оперативног лечења.

Утврђивањем степена депресивности код наших пацијенткиња са операбилним карциномом дојке, закључено је да је неопходно у лечењу жена са карцином дојке укључити мултидисциплинарни тим који поред хирурга, онколога и радиотерапеута, у свом саставу има и психолога и психијатра.

2.7. Начин презентовања резултата јавности

Резултати овог истраживања су једним делом објављени у виду оригиналног рада у часопису од међународног значаја. Планирано је и да остали резултати буду публиковани у неком од истакнутих часописа од међународног значаја, као и да буду приказани на научним и стручним скуповима у виду усмене или постер презентације.

1. **Kostic S**, Murtezani Z, Andric Z, Ivanovic N, Kozomara Z, Kostic M, Milicic V, Kocic S. Assessment of age-related influences on the quality of life of breast cancer patients before and after surgical treatment. *Vojnosanit Pregl.* 2020;77(9): doi: 10.2298/VSP180629155K. **M23**

ЗАКЉУЧАК

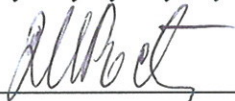
На основу свега наведеног, Комисија за оцену завршене докторске дисертације кандидата др Сање В. Костић под називом „**Процена психосоцијалне димензије квалитета живота болесница са операбилним карцином дојке**“, сматра да је истраживање у оквиру дисертације адекватно постављено и спроведено.

Комисија закључује да докторска дисертација кандидаткиње др Сање В. Костић, под менторством проф. др Сање Коцић, ванредног професора Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област Социјална медицина и проф. др Ружице Козомаре, редовног професора Медицинског факултета Војномедицинске академије у Београду за ужу научну област Оториноларингологија и максилнофацијална хирургија, представља оригинални научни допринос у утврђивању фактора који утичу на квалитет живота пацијенткиња са операбилним карциномом дојке, степену депресије ових пацијенткиња као и утврђивању потреба за психосоцијалном подршком.

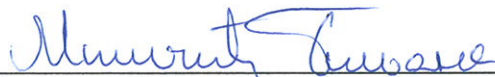
Комисија предлаже Наставно-научном већу Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу да докторска дисертација под називом „**Процена психосоцијалне димензије квалитета живота болесница са операбилним карцином дојке**“ кандидата др Сање В. Костић, буде позитивно оцењена и одобрена за јавну одбрану.

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

Проф. др Драгана Ристић Игњатовић, редовни професор Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област Психијатрија, председник

Проф. др Биљана Миличић, ванредни професор Стоматолошког факултета Универзитета у Београду за ужу научну област Медицинска статистика и информатика, члан

Доц. др Снежана Радовановић, доцент Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област Социјална медицина, члан

